

Pojem řeč je vlastně nejdůležitější součástí našeho každodenního života. Je pro nás nepostradatelná, protože kdybychom nemluvili, museli bychom používat znakovou řeč či jiný způsob komunikace. Dnes se děti rodí a učí se mluvit již od útlého věku, ve školním věku se již začínají učit druhý jazyk a ty nejšíkovnější se dopracují k práci překladatele, nebo se dále učí dalším jazykům. Když dítě řekne své první slovo, je to veliká sláva. Zapisujeme si do deníčku, kdy to bylo a co jsme z té změní zvuků vlastně vylovili. Později nás baví svými zkomoleninami a neuvěřitelnými slovními spojeními. Řeč je pro nás prostě hodně důležitá. Mezi první slova patří třeba pojmenování našich blízkých např. Mama, Tata ...

Jazyk lze chápat jako kognitivní a komunikační kód, užívající různé symboly, které jsou systematicky, dle určitých pravidel uspořádány. Naproti tomu řeč, mluvená i psaná, je konkrétní jazykovou dovedností. Rozvoj jazykových kompetencí a z toho vyplývající způsob jejich užívání, je závislý na interakci vrozených dispozic a kvality stimulace, především specifických jazykových podnětů. Děti mají vrozenou dispozici komunikovat a činí tak jim dostupnými prostředky. Osvojení jazyka závisí na konkrétních verbálních podnětech a je tedy sociokulturně ovlivněno. Důkazem potřeby naučit se mluvit je, že řeč je opravdu závislá na vnějších podnětech. Důkaz může být experiment z 13. století, kdy se císař Fridrich II. - rozhodl zjistit, jaký byl původní jazyk lidstva. Vybral si několik novorozenců a pod hrozbou smrti zakázal jejich opatrovníkům na ně mluvit. Všechny děti zemřely a žádné z nich se nikdy nenaučilo mluvit. Na tomto příkladu můžeme vidět potřebnost komunikace a řeči. Důležité pro řeč je asi období prvních 5 let života, kdy se dítě učí a osvojuje si základní pravidla. Dítě se učí nejen klasickými způsoby, ale především tím, že koukají a snaží se napodobovat. Z praktického hlediska, z mého případu mě doma naučili jíst tak, že v levé ruce mám držet vidličku a v pravé nůž. Avšak u otce jsem to odkoukal, že to drží naopak a do dnes to dělám stejně, že vidličku držím v pravé a nůž v levé. Dále se dítě učí dle **specifické strategie**. Což je

- a) Komunikace matky s malým dítětem (krátká, jednoduchá, dobře artikulovaná opakovaná sdělení)
- b) Přetváření („Co dělá pejsek?“ „Pejsek štěká.“ „Kde štěká pejsek?“)
- c) Opakování (matka opakuje dítěti, co řeklo)
- d) Rozvinutí (doplnění a zpřesnění toho, co dítě řeklo, obsahově podobné, ale správnější sdělení)
- e) Pojmenování (označování objektů a činností jménem)

Funkce řeči:

- a) Expresivní fce řeči – slouží k vyjádření pocitů a potřeb.
- b) Sociální, komunikační fce řeči – dítě brzy pochopí, že řeč je užitečný komunikační prostředek, kterému rozumí maminka i ta cizí paní s lízátkem.
- c) Poznávací fce řeči – jazyk je prostředek zpracování informací a umožňuje další rozvoj poznávacích schopností (hlavně myšlení)

Druhy řeči:

Zevní řeč (mluvená řeč, mluva)

- vyjadřuje schopnost člověka užívat sdělovacích prostředků vytvářených mluvidly
- realizuje se mluvením

Vnitřní řeč

- je to chápání, uchovávání a vyjadřování myšlenek pomocí slov, a to nejen verbálně, ale i graficky (četba, písmo)
- má složku motorickou (expresivní, výrazovou) a symbolickou (percepční, vnímavou)

Specifika řeči zaměřená na dítě:

- přehnaná intonace
- dospělí mluví vyšším hlasem (ženy vyšším než muži)
- jsou zvýrazňována podstatná jména a slovesa a těmto slovům je dán při promluvách k dítěti větší prostor

- zájmena 1. a 2. osoby jsou nahrazovány jmény (podívej, co Pepíček udělal; místo podívej, cos to udělal)
- slovní projev je v pomalejším tempu a přestávky jasně rozdělují výroky a věty
- opakují se stejná slova a větné části (stejný základ, který pomalu rozvíjí)
- těžší hlásky jsou nahrazovány jednoduššími (žádné ř, č, ž)
- omezená slovní rozmanitost
- více zdobnělin
- častěji zapojuvována omezená slovní zásoba používaná dítětem
- častěji slova konkrétní než abstraktní
- projevuje se správná gramatika a plynulost řeči, a to i u těch dospělých, kteří obvykle správně nemluví
- krátké a srozumitelné věty
- redukce obsahové složitosti řeči
- nejčastěji užívány tázací věty (pobízejí dítě do mluvy), pak oznamovací a pak rozkazovací
- zdůrazňovány nové informace

Období dle věku:

Novorozenec

(0-1 měsíc)

- Především neverbální komunikace, pláče a křičí.

Křik - Prvním komunikačním projevem dítěte po příchodu na svět je křik. V prvních hodinách a dnech však ještě nevyjadřuje jeho náladu. Je pouze fyziologickým reflexem dýchacích a hlasových orgánů, které se uvádějí v činnost. Až později začíná dítě křikem vyjadřovat jednotlivé druhy nepříjemných pocitů. Rozezná-li matka křik z hladu od křiku z bolesti a zachází-li s dítětem podle toho, pomáhá mu tím jeho křik dále rozlišovat, a tak tento nejprimitivnější slovník obohacovat a zpřesňovat.

Kojenec

(1-4 měsíc)

- primární je stále pláč, dokáže vnímat hlasy a reagovat například tím, že se za hlasem otočí, hlasitě se směje, a upoutává pozornost dospělých. Dítě reaguje na vlastní jméno a jednoduché pokyny (papej, udělej pa-pa), umí samohlásky a b, p, t, vyjádření emocí pomocí zvuků, „povídá si „ s hračkami.

(8-12 měsíc)

- dítě začíná chodit a mluvit, křikem si vybojovává pozornost, mává na rozloučenou, říká ma-ma a ta-ta, napodobuje zvuky, má rádo jednoduché rytmické písničky a básničky (tancuje, tleská, „zpívá“). Pro dobrý rozvoj je důležité často na dítě mluvit, chválit ho, spojovat jméno dítěte s tím, co dělá („Honzík se směje.“ „Anička se nám probudila.“), hodně s dítětem číst nebo mu ukazovat různé obrázky.

Batole

(12-24 měsíců)

- Holofrastická mluva: jedno slovo používá k vyjádření celé myšlenky, význam záleží na modulaci. Později k vyjádření myšlenky používá věty o dvou slovech (telegrafická mluva). Poslouchá jednoduché pokyny na jednoduché otázky odpovídá „ano“ „ne“, jeho řeč je srozumitelná ostatním z 25-50%, aktivně užívá 5-50 slov (zvířata, jídlo, hračky, rodina).

(2-3 roky)

- Rádo si nechává číst a snaží se zapojovat, uvědomuje si, že jazyk je účinný nástroj, jak vyjádřit své potřeby a přání tak, aby na ně mohli ostatní reagovat, používá 50-300

slov, zásoba se neustále rozšiřuje, proniklo do jazykového kódu, to co říká, má pro NĚJ konkrétní význam., skládá věty o třech až čtyřech slovech, záporné věty pomocí „ne“. „Co je to?“, může zadržávat, jeho řeč nemusí být plynulá, 65 – 70% toho, co říká je pro okolí srozumitelné, pro správný rozvoj je důležité dítěti pomoci tím, že si s ním budeme povídat říkanky, odpovídat na otázky co je to, prohlížení knížek a vytváření vlastních příběhů.

Předškolák

(3 rok)

- toto je důležité období, pokud má matka jedno dítě a bude muset začít chodit do práce dá dítě do školky což je pro něj velmi důležité naučí se zde dělit se s ostatními o hračky, kamarádství, kolektivním hrám, naučí se půjčovat i dostávat. Pokud má matka druhé dítě v době, kdy má její mladší potomek nastoupit do školky je dost možné, že dítě dá do školky o rok či více později a tím pádem to má pak důsledky, že dítě může být značně nespolečenské či nedokáže se dělit o své věci. Ve školce též naučí, že se svět netočí jen kolem něj a ono se bude muset naučit osamostatňovat a své potřeby bude muset řešit jinak než jen voláním „Mám hlad“. Poznává okolní svět a snaží se přijít všemu na kloub, mluví o nepřítomných věcech, lidech i událostech, mluví o tom, co dělají ostatní, připojuje další informace k tomu, co už bylo řečeno někým jiným (navazuje), správně odpovídá na jednoduché otázky, klade hodně otázek (souvisí s poznáváním světa), rozvíjí konverzaci (co bylo dál, proč, jak), umí si přivolat verbálně pozornost, organizuje chování ostatních lidí, sociální interakce (ahoj, prosím, děkuji), komentuje co vidí, slovní zásoba se rozšiřuje (300 – 1000 slov), recituje říkanky, písničky, mluví srozumitelně, používá několik přívlastků, rozlišuje mezi množným a jednotným číslem (i když někdy použije nesprávný tvar). V tomto věku je velmi důležité též dbát na vydatný dostatečný spánek.

(4-5 rok)

- Bez problémů odpovídá na otázky, vytváří složitá souvětí, mluví skoro srozumitelně, začíná správně používat minulý čas, mění větnou strukturu podle toho, ke komu mluví (rodiče, mladší sourozenec), zpívá jednoduché písničky a recituje říkanky, slovní zásoba cca 1500 slov, chápe jednoduché vtipy, umí se správně ohlásit do telefonu, zavolat požadovanou osobu a zapamatovat si krátký vzkaz, mluví skoro srozumitelně a gramaticky správně, správně používá podmínovací způsob. Důležité v tomto období je aby se dítě naučilo své jméno, adresu, kdy má narozeniny, jména svých rodičů, ale též dítě nechte ať převede příběh, který jste jim četli nebo ať se pokusí něco vymyslet. Podstatné je, aby si dítě osvojovalo slovní zásobu z knih. Podstatné je vést dítě ke čtení, dokáže lépe vyjadřovat své názory a získá svůj náhled na věc, ale to se projeví až ve vyšším věku.

Školní věk

(6-7rok)

- Děti jsou ve fázi vývojové integrace, dochází k utřídování a propojování různých vývojových dovedností, nejsložitějším úkolem je naučit se číst (nutno spojit grafické písmeno s jeho zvukovou podobou), dokáže vést konverzaci v dospělém duchu, každý den se naučí 5 – 10 nových slov, celkem 10 – 14 000 slov, správně časuje slovesa, skloňuje podstatná jména, slova skládá do vět, rozhořčení ventiluje slovními výpady, napodobuje slang a sprostá slova mu připadají legrační, rádo vypráví vtipy a dává hádanky, je schopno naučit se více než jednomu jazyku, baví je vyprávění příběhů, vymyšlení pohádek, vyprávění, používá strukturu a způsob konverzace dospělých, vyjadřuje se přesněji a pečlivěji, obvyklé je slovní přehánění (tákhle velké pes, padesát rohlíků, milion milionů...), osobní zážitky popisuje do velkých detailů,

rozumí pokynům vyžadujícím splnění více věcí najednou (až 5 úkolů), rádo píše dopisy kamarádům

(8 rok)

- Baví ho vyprávět vtipy, dávat hádanky, schopno si bezpečně pamatovat až 5 pokynů, rádo si píše s kamarády, opakuje slangová nebo sprostá slova, chápe gramatická pravidla a řídí se jimi, plyně se baví s dospělými. Děti tohoto věku si rádi hrají. Nevydrží se příliš dlouho soustředit a potřebují pohybovými hrami dostat ze sebe dostatečnou energii. Je dobré volit stále učení zábavnou hrací formou. A neustále překvapovat novými věcmi a hrami aby se děti nenudily. V tomto věku je velmi jednoduché se dítěti zavděčit s pomalou jakoukoli hrou.

(9-14rok)

- pro některé je puberta velmi radikální proměna, může dojít k poruchám pozornosti, ale také se děti chtějí podobat svým starším kamarádům a tím i v dobrých věcech tak i ve špatných (alkohol, cigarety). Nyní se projevují jejich knižní znalosti. Někteří mají dobrý rozhled o tom co se kde děje ve světě či jak co funguje tzv. Encyklopedické znalosti. Někteří spíše posedávají s kamarády někde na lavičce venku a snaží se přijít na způsob jak sehnat cigarety či alkohol. Zde je velmi důležité s kým se dítě schází v partii, které ho velmi ovlivňuje ať k dobru či zlu. Objevuje se zde i rozvoj v cizích jazycích. U těchto dětí, které začínají mít vlastní hlavu je velmi složité se jim nějak zavděčit nebo asi dle mého hlediska nejsložitější je jim vysvětlit, že oni nemají pravdu ve všem. Na tyto dospívající generace bychom se měli zaměřit s vývojem, ale i dozorem. Je totiž velmi snadné uklouznout na nesprávnou „cestu“. Pokud dítě v mladším věku neobjeví lásku k přírodě, k rodině, ke kamarádům, pokud nezíská určitou autoritu k učitelům a rodičům je to podle mého hlediska špatná cesta.

Vady řeči:

Foniatric - porucha hlasu (alergie, úraz, hormony, psycholog. nerovnováha)
- poruchy řeči (výslovnost hlásek, mozková příhoda, vrozené vady)

Logopedie - zabývá se rozvojem, vzděláváním a výchovou jedinců s řečovými nedostatky

Jazyková výchova:

Česká

- mluví na dítě jakoby jí rozumělo
- koriguje jazyk: zpřesňování, jednoznačnost, hierarchie, stupně, vztahy mezi slovy
- technický jazyk: slouží ke sdělování obsahů (obchod, právo, dvoutaktní motor)

Romská

- mluví na ostatní členy rodiny, na dítě když mu něco chce
- ke kojenci - více neverbální kom - něha, doteky, empatie, „telepatie“; celkově taktilnější v dospělosti
- romské děti mluví později
- nekoriguje jazyk: pojmy mnohoznačné, široké, nevydefinované
- poetický jazyk: slouží ke sdělování citů

Děti ze všech kultur procházejí stejnou vývojovou sekvencí: 1 rok - první slova, 2 roky - věty ze 2-3 slov, 3 roky - začínají užívat gramatická pravidla, 4. roky - mluví téměř jako dospělý člověk. Celá práce je o dětech bez vad, ale důležitá je i výchova dětí s vadou sluchu. Tyto děti se od útlého věku začínají učit znakovou řeč. Je to jejich komunikační prostředek. Ale též používají odezírání ze rtů, což je velice složitý proces a nezvládne to každý. Neslyšící dokáží tančit na hudbu, chápat poezii, a mnoho dalšího. V dnešní době jsou do znakové řeči přeloženy písně a skladby například - Smetanova Vltava. Znakovou řeč, ale využívají i mniši,

Skupina: Po 11:35 Název tématu: Řeč Vypracoval: Tomáš Zelníček
Datum: 11.5.2009

kteří zavrhli řeč. A pro nutnou konverzaci mezi sebou začali používat znakovou řeč. Pro ty, kdo umí znakovou řeč se otevírá úplně jiný svět, svět který předtím neviděli.

Literatura:

- Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let (K. Eileen Allen, Lyn R. Marotz)
- Základy psychologie (M. Vágnerová)
- Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace (Doc. PhDr. Otto Čačka)
- ŠKUBALOVÁ, T. Re: Prezentace - doplnění k tématu „Řeč“ [322739@mail.muni.cz].
Message to: „Tomáš Zelníček“ [cit. "2009-05-11"]. Osobní komunikace.